

1682 78585
Τελευταίο

Ήταν η Ελλάδα έτοιμη για το Ευρώ; των Κώστα Σημίτη¹ και Γιάννη Στουρνάρα²

Κατά την πρόσφατη συζήτηση στο Γερμανικό Κοινοβούλιο για την έγκριση του νέου δανείου των 130 δισ. ευρώ προς την Ελλάδα, ορισμένοι βουλευτές αναρωτήθηκαν αν η Ελλάδα ήταν έτοιμη να συμμετάσχει στο εγχείρημα του κοινού νομίσματος, το ευρώ.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, η Ελλάδα κατέβαλε μια τιτάνια προσπάθεια για την ικανοποίηση των κριτηρίων σύγκλισης. Χρησιμοποίησε όλα τα διαθέσιμα μέσα: δημοσιονομική πολιτική, νομισματική πολιτική, εισοδηματική πολιτική, εκτενείς αποκρατικοποιήσεις τραπεζών και δημοσίων επιχειρήσεων. Με όποιον τρόπο και αν μετρηθούν οι δημοσιονομικές επιδόσεις (ταμειακό ή εθνικολογιστικό) το κρατικό έλλειμμα μειώθηκε δέκα εκατοστιαίες μονάδες, από 12,5% του ΑΕΠ το 1993 σε 2,5% το 1999, το έτος με τα οικονομικά στοιχεία του οποίου ελήφθη η απόφαση συμμετοχής της Ελλάδος στην Ευρωζώνη από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Santa Maria da Feira τον Ιούνιο του 2000. Παρόμοια θετική εξέλιξη είχαν και τα λοιπά μεγέθη που συγκροτούν τα κριτήρια ονομαστικής σύγκλισης (πληθωρισμός, μακροχρόνια επιτόκια, δημόσιο χρέος, συναλλαγματική ισοτιμία). Υπενθυμίζεται ότι η απόφαση της ένταξης ελήφθη μετά από εξονυχιστικό έλεγχο των επιδόσεων της ελληνικής οικονομίας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και

¹ Ο Κώστα Σημίτης ήταν Πρωθυπουργός της Ελλάδος την περίοδο 1996-2004.

² Ο Γιάννης Στουρνάρας είναι Καθηγητής Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και Γενικός Διευθυντής του Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών. Την περίοδο 1994-2000 ήταν Πρόεδρος του Συμβουλίου Οικονομικών Εμπειρογνομητών της Ελλάδος.

την Οικονομική και Χρηματοπιστωτική Επιτροπή και αντίστοιχες γνωματεύσεις τους. Είναι μάλιστα αξιοσημείωτο ότι, παρά την σφιχτή δημοσιονομική και νομισματική πολιτική της περιόδου εκείνης, που ήταν απαραίτητες για τη μείωση του κρατικού ελλείμματος και του πληθωρισμού, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ άρχισε να βελτιώνεται. Από αρνητικός το 1993 ανέβηκε σε 4% το τέλος της δεκαετίας του 1990 ενώ διατηρήθηκε σε αυτά τα επίπεδα μέχρι το 2007. Υπήρξε αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων και εισροή ξένων κεφαλαίων στην Ελλάδα χάρη στη μείωση του πληθωρισμού και των επιτοκίων σε μονοψήφια ποσοστά ύστερα από είκοσι χρόνια διψήφια ποσοστών.

Τρεις είναι οι λόγοι που επικαλούνται όσοι ισχυρίζονται ότι η Ελλάδα κακώς συμμετέχει στην ΟΝΕ. Ο πρώτος και πιο γνωστός είναι ότι η Ελλάδα δήθεν παραποίησε τα στοιχεία της οικονομίας της για να επιτύχει την είσοδο στην ΟΝΕ.

Η νεοεκλεγμένη κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας στις εκλογές του 2004, τέσσερα χρόνια μετά την έγκριση των στοιχείων της ένταξης της Ελλάδας, είχε την εξαιρετικά άτυχη πολιτική έμπνευση να αλλάξει τον τρόπο καταγραφής των αμυντικών δαπανών με σκοπό να ελαφρύνει το δημοσιονομικό βάρος κατά την περίοδο που θα κυβερνούσε. Η ατυχής αυτή έμπνευση συνίστατο ουσιαστικά στην αλλαγή της μέχρι τότε ακολουθούμενης μεθοδολογίας καταγραφής της δαπάνης αμυντικών εξοπλισμών με την ημερομηνία παραλαβής του υλικού, και την υιοθέτηση της μεθόδου καταγραφής της δαπάνης με την ημερομηνία πληρωμής των προκαταβολών. Η αλλαγή της μεθοδολογίας αύξησε τα προγενέστερα του 2004 κρατικά ελλείμματα. Ξεκίνησε έτσι μια

περίοδος έντονης αμφισβήτησης και δυσφήμισης της Ελλάδος. Το σύνθημα «η Ελλάδα μπήκε με πλαστά στοιχεία στην Ευρωζώνη», έγινε πρωτοσέλιδο σε πολλές εφημερίδες σε όλο τον κόσμο. Αυτό το σύνθημα δυστυχώς υιοθετήθηκε από πολλούς πολιτικούς στην Ευρωζώνη και επαναλαμβάνεται ακόμη και σήμερα. Η κατηγορία αυτή όμως υποδηλώνει άγνοια και ενδεχομένως υποκρισία. Διότι ακόμη και με την αλλαγή της μεθοδολογίας και σύμφωνα με τα αναθεωρημένα στοιχεία, το κρατικό έλλειμμα του έτους κρίσεως (1999) έγινε 3.1% του ΑΕΠ από 2.5% προηγουμένως. Για την ακρίβεια, έγινε 3.07% σύμφωνα με την Eurostat (AMECO). Το έλλειμμα αυτό παραμένει χαμηλότερο από το αντίστοιχο αναθεωρημένο έλλειμμα άλλων χωρών-μελών που αξιολογήθηκαν με τα στοιχεία του έτους 1997 προκειμένου να αποτελέσουν το «πρώτο κύμα» των χωρών-μελών που δημιούργησαν την Ευρωζώνη το έτος 1999. Από την ιστοσελίδα της AMECO προκύπτει ότι και πολλές άλλες χώρες-μέλη εισήλθαν στην Ευρωζώνη με κρατικό έλλειμμα υψηλότερο του 3.1% του ΑΕΠ χωρίς να γίνεται στο γεγονός αυτό διαρκή αναφορά παρόλο που και αυτές παρουσιάζουν σήμερα προβλήματα όπως η Ελλάδα.

Η ευθύνη για αυτό που έγινε βαραίνει ασφαλώς την τότε κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας στην Ελλάδα. Βαραίνει όμως και την διοίκηση της Eurostat αλλά και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή που υιοθέτησαν τα δημοσιονομικά στοιχεία που απέστειλε η τότε νέα ελληνική κυβέρνηση. Δεν κάλεσαν επίσημα ούτε την Ελληνική Κεντρική Τράπεζα ούτε την προηγούμενη κυβέρνηση να εκφέρουν τη γνώμη τους. Είναι μάλιστα εντελώς οξύμωρο αυτό που έγινε μετά, το 2006: Η Eurostat έκρινε ότι η ορθή μέθοδος καταγραφής των δαπανών αμυντικών εξοπλισμών ήταν αυτή της παραλαβής

του υλικού, αυτή δηλαδή που ακολουθούσε η Ελλάδα πριν το 2004. Όμως, παρά την απόφαση αυτή, η Eurostat δεν προχώρησε στην αναδρομική διόρθωση των στοιχείων: Το 3.07% του ΑΕΠ κρατικό έλλειμμα για την Ελλάδα το 1999 διατηρήθηκε ενώ θα έπρεπε να προσαρμοσθεί στη νέα απόφαση. Η ασήμαντη 0.07% του ΑΕΠ απόκλιση από το όριο της Συνθήκης, που υιοθετήθηκε άκριτα από τα διοικητικά όργανα της Ευρωζώνης έγινε έτσι η αιτία να απαξιωθεί μια τιάνια προσπάθεια οικονομικής προσαρμογής. Θυμίζουμε σχετικά ότι τελευταία αναπτύχθηκε και μια δυσφημιστική προσπάθεια σε βάρος της Ελλάδος με βάση ένα συνηθισμένο συναλλαγματικό swap που έγινε μεταξύ του Ελληνικού Υπουργείου Οικονομικών και της τράπεζας Goldman Sachs το τέλος του 2001, από αυτά που κατά εκατοντάδες γίνονταν την περίοδο εκείνη από όλες τις χώρες-μέλη ως απλές πράξεις διαχείρισης του δημόσιου χρέους. Πάλι λέχθηκε πως η Ελλάδα μαγείρεψε τα στοιχεία για να μπει στην Ευρωζώνη: Ήταν ο νέος τίτλος εφημερίδων που και αυτός όμως υιοθετήθηκε από πολλούς πολιτικούς. Το γεγονός ότι το swap αυτό έγινε δύο ολόκληρα χρόνια μετά το έτος 1999 με τα οικονομικά στοιχεία του οποίου κρίθηκε η απόφαση για ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωζώνη, και ένα ολόκληρο έτος μετά την απόφαση της ένταξης από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Santa Maria da Feira, ουδόλως λαμβάνεται υπόψη!

Ο δεύτερος λόγος που αναφέρεται για να δικαιολογήσει τον ισχυρισμό ότι αποτέλεσε λάθος η ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ είναι οι κρατικές σπατάλες και τα υπερβολικά ελλείμματά της.

Οι οικονομικές επιδόσεις της Ελλάδος μετά το 2003, ιδιαιτέρως του δεύτερου μισού της δεκαετίας του 2000, δεν ακολούθησαν δυστυχώς αυτές των οκτώ ετών που προηγήθηκαν. Μετά το 2006 άρχισε να χάνεται από την τότε κυβέρνηση ο έλεγχος των κρατικών δαπανών και των εσόδων, με αποκορύφωμα τα έτη 2008 και 2009, όπου το κρατικό έλλειμμα εκτοξεύτηκε πάνω από 10% του ΑΕΠ. Η κατάρρευση της Lehman Brothers και η επανατιμολόγηση των χρηματοπιστωτικών κινδύνων από τις αγορές οδήγησε σε αύξηση των επιτοκίων δανεισμού της Ελλάδας που ήταν ο αδύναμος κρίκος της Ευρωζώνης. Έτσι πυροδοτήθηκε η Ελληνική κρίση δημοσίου χρέους. Η μη έγκαιρη λήψη αυστηρών σταθεροποιητικών μέτρων από δυο διαδοχικές Ελληνικές κυβερνήσεις και οι δισταγμοί της Ευρωζώνης να παρέμβει οδήγησε την Ελλάδα εκτός αγορών και στη διάσωσή της, μετά από πολλούς δισταγμούς, από την Τρόικα (ΔΝΤ, ΕΕ, ΕΚΤ) υπό τον όρο της αυστηρής εφαρμογής μέτρων αποκατάστασης της δημοσιονομικής ισορροπίας και της ανταγωνιστικότητας.

Ήταν αποκλειστική αιτία γι' αυτή την εξέλιξη οι υπαρκτές σπατάλες; Αιτία της κρίσης τόσο στην Ελλάδα όσο και στις άλλες περιφερειακές χώρες ήταν κυρίως η διαφορά επιπέδων ανάπτυξης μεταξύ Βορρά και Νότου, η μειωμένη ανταγωνιστικότητα των περιφερειακών χωρών και τα μεγάλα ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών τους και όχι τόσο η διαχειριστική ανικανότητα των διοικούντων της. Ο Νότος αγοράζει από το Βορρά βιομηχανικά προϊόντα υψηλής ποιότητας και τεχνολογίας. Ο Βορράς αντίθετα αγοράζει από το Νότο πολύ λιγότερα αγαθά. Κατά μέσο όρο το διάστημα 2000-2007 το ετήσιο έλλειμμα του

ισοζυγίου της Ελλάδος ήταν 8,4% και της Πορτογαλίας 9,4%, ενώ το πλεόνασμα της Γερμανίας ήταν 3,2% και της Ολλανδίας 5,4%. Για να καλύψουν το έλλειμμα αυτό οι περιφερειακές χώρες είναι υποχρεωμένες να δανείζονται όλο και περισσότερο. Το αποτέλεσμα είναι η αύξηση του χρέους τους.

Η υστέρηση στη λειτουργία της κρατικής διοίκησης και στους θεσμούς έδωσε επίσης αφορμή στον ισχυρισμό, ότι η Ελλάδα αλλά ίσως και άλλες περιφερειακές χώρες δεν θα έπρεπε να είχαν γίνει μέλη της ΟΝΕ. Η ΟΝΕ δεν είναι όμως μια παρέα προηγμένων χωρών που έχουν κοινά συμφέροντα αντίθετα προς εκείνα των χωρών που υστερούν. Είναι ένα εξελικτικό στάδιο της Ένωσης, ώστε να διευκολυνθεί η οικονομική συνεργασία των μελών της, να δημιουργηθούν σχέσεις οι οποίες θα ενδυναμώνουν την κοινή προσπάθεια ανάπτυξης, να επιτευχθεί βαθμιαία σύγκλιση των οικονομιών και καλύτερη εκμετάλλευση των δυνατοτήτων που παρέχουν η κατάργηση των συνόρων και οι κοινές επιδιώξεις. Είναι κοινό σχέδιο προόδου. Οφείλει να εντάσσει λοιπόν στο σχεδιασμό τόσο τους πιο ισχυρούς με τις δυνατότητές τους όσο και τους πιο αδύνατους με τις αδυναμίες τους. Να λαμβάνει υπόψη του τις ανισότητες και να αποτιμά το γεγονός ότι οι αναπτυγμένες χώρες δεν επιβαρύνονται μόνο αλλά αποκομίζουν και σημαντικά κέρδη χάρη στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες τους και τις εξαγωγές τους.

Η εφαρμογή των μέτρων της Ευρωζώνης στην Ελλάδα από το Μάιο του 2010 έχει επιφέρει μερική βελτίωση των δημοσιονομικών αποτελεσμάτων και της ανταγωνιστικότητας, έχει όμως συμβάλλει

στη βαθιά και διαρκή ύφεση της οικονομίας, στην εκτόξευση του ποσοστού ανεργίας στο 20%, στη φτώχεια και την εξαθλίωση ενός τμήματος του ελληνικού πληθυσμού. Γι' αυτό το αποτέλεσμα δεν ευθύνεται μόνο η Ελλάδα. Το μείγμα οικονομικής πολιτικής που επέβαλλε η πρώτη συμφωνία δανεισμού ήταν ακατάλληλο και επομένως οι επιδόσεις που αναμένονταν μη ρεαλιστικές, ακόμα από χώρες με πολύ ισχυρότερη οικονομία από την Ελλάδα. Υπάρχει διάχυτη η αίσθηση ότι ήταν όροι με στόχο να παραδειγματίσουν άλλες χώρες, τιμωρώντας την Ελλάδα. Η ύφεση την οποία αρχικά είχε προβλέψει το Δ.Ν.Τ. για την τετραετία 2009-2012 σε -7,5% υπολογίζεται τώρα να φτάσει σε -18% με αποτέλεσμα να αποτύχει και η επίτευξη των άλλων στόχων και να προκληθεί έντονη κοινωνική αναταραχή.

Η Ελλάδα ήταν η αφορμή της κρίσης της Ευρωζώνης, όχι όμως η αιτία της. Η αιτία βρίσκεται στο ότι η Ευρωζώνη είναι μια πλήρης νομισματική ένωση, αλλά μια ατελής οικονομική και δημοσιονομική ένωση χωρών-μελών με διαφορετικά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά: Των ώριμων οικονομιών του Ευρωπαϊκού Βορρά και των λιγότερο ώριμων οικονομιών του Ευρωπαϊκού Νότου. Η τρέχουσα κρίση είναι κατά ένα μικρό μόνο ποσοστό κρίση δημοσίου χρέους, και αυτό αφορά κυρίως την Ελλάδα και την Πορτογαλία. Κατά το υπόλοιπο είναι κρίση του ιδιωτικού τομέα και του τραπεζικού συστήματος αρκετών χωρών-μελών καθώς και κρίση ελέγχου και εποπτείας από τις δημοσιονομικές και νομισματικές αρχές της ευρωζώνης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει ακόμη διαμορφώσει μια συνολική πολιτική οικονομικής διακυβέρνησης, ένα νέο τρόπο αντιμετώπισης των ανισοτήτων μεταξύ του αναπτυγμένου

κεντρικού πυρήνα και της λιγότερο ανεπτυγμένης περιφέρειάς της. Δεν έχει ασχοληθεί με την προώθηση της ανάπτυξης. Αν αυτό δεν συμβεί τότε θα υπάρξουν και στο μέλλον νέες κρίσεις. Το fiscal compact, που κατά τις ηγεσίες της Ευρωζώνης θα εξασφαλίσει τη σταθερότητα των οικονομιών τους δεν θα έχει αυτό το αποτέλεσμα χωρίς πρόσθετα μέτρα για την ανάπτυξη και τη σύγκλιση των οικονομικών επιπέδων όλων των κρατών. Και τελικά χωρίς επαρκή πρόοδο για την οικονομική ενοποίηση και πολιτική Ένωση.